

K situaci mezi vysokoškolskou mládeží

Ač to není zcela obvyklé, rozhodli se redaktoři Studenta vstoupit do polemiky o současném stavu Československého svazu mládeže a studentského hnutí. Bývalo spíše zvykem, že redakce v takovýchto zásadních sporech tvořily prostředníka — a byly rády, že mohly dělat alespoň to. Nechceme polemiku, jež sotva povstala, žádným způsobem ovlivňovat. Chceme jen touto formou se svým názorem, jež je potřeba chápat jako jeden z názorů, seznámit své čtenáře i svého vydavatele. Z dalšího textu je snad jasné, na čí straně bychom rádi stáli; tento článek má však navíc pro náš časopis jako ostatně i celá polemika) velký význam. Využíváme příležitosti, která se nám naskytla, abychom se zbavili dilematu, které pro nás znamenalo na jedné straně direktivní tlak vydavatele — ÚV ČSM — a na druhé straně opačně působící tlak těch, kterým je časopis určen — studentů. Významným podnětem k tomuto příspěvku do polemiky byla beseda některých členů redakce s reprezentanty angažované části studentské veřejnosti. Konala se 31. ledna. Přejali jsme z ní řadu názorů a myšlenek.

Ve studentském hnutí existuje v současné době zvláštní a vyhraněná situace. Lze pozorovat, že mezi vysokoškolskými hluboko poklesla autorita strany, jež je považována za instituci nedemokratickou (i když nám nejsou známy námitky přímo proti jejímu programu ani proti samé podstatě politického zřízení). Vstup do strany se na vysokých školách často chápe nikoliv jako projev nějakého politického přesvědčení, ale jako projev kariérismu, jako nemorálnost. Zcela logickým důsledkem je v takových případech pohled na ČSM jako na instituci, která vykonává jen vůli strany, působí shora dolů a není představitelem vůle mládeže. Protože tito studenti se domnívají, že ČSM neprosazuje jejich zájmy, dívají se na tuto organizaci jako na útvar, jenž je nemůže reprezentovat a je pro ně nadále neptijatelny. Nejvyhraněnější situace je v Praze — odkud přicházejí požadavky na zcela samostatnou studentskou organizaci.

Radikální závěry lednového aktivu pražských vysokoškoláků způsobily, že předsednictvo ÚV ČSM bylo nuceno veřejně zaujmout stanovisko ke strahovským událostem a ke kritice svého postoje k vysokoškolákům. To vysokoškolská mládež hodnotí tak, že po letech opatrného a většinou i zcela otevřeného ignorování požadavků studentů dochází konečně k jakési diskusi. Smutným faktem však zůstává, že k ní dochází teprve tehdy, když visí ve vzduchu definitivní roztržka. Proto také studenti nemohou chápat „Stanovisko předsednictva ÚV ČSM k některým aktuálním problémům mezi pražskými vysokoškoláky“

jinak, než jako snahu zachránit, co se dá. Nepokládají ho za seriózní základ jednání a požadují právem na časopisu Student, aby otiskl základní materiály již citovaného aktivu. Domnívají se totiž, že řada otázek, o kterých se na aktivu hovořilo, interpretuje stanovisko nepřesně, mlhivě a nedostatečně informovaného čtenáře může dezorientovat.

Pokusme se některé z nich vyjmenovat:

— ÚV ČSM se vyhýbal diskusím a kritikám, a když už zasahoval, zasahoval velice nešťastně (viz například autoritativní vystoupení s. Zavadila na VOV ČSM Praha po Strahovu ap.);

— nižší funkcionáři a prostí členové ČSM se většinou nesetkávali a nesetkávají s členy vyšších orgánů, nýbrž s řadovými pracovníky aparátu, kteří nebývají na dostatečné úrovni. Jejich rozhodování a vůbec celý přístup k problémům — a to je u pracovníků kteréhokoliv aparátu, úředníků, symptomatické — působí opatrnicky;

— sami funkcionáři, členové vyšších orgánů, pokud vůbec vystupovali mezi masou členů, nedokázali přesvědčivě argumentovat, často reagovali podrážděně. To pochopitelně nutně vyvolává u mladých lidí nedůvěru, zvláště uvědomí-li si, že jsou jim tito lidé prezentováni jako jejich představitelé;

— vedení Svazu mládeže jsme viděli vždy spíše v agresivní obraně proti členům vlastní organizace; nestálo na špičce aktivní činnosti a neprosazovalo mnohé oprávněné požadavky mládeže;

— zvláště v poslední době své členy naprosto zklamalo tím, že včas nereagovalo na určité konkrétní události (nezaujalo stanovisko k smutně proslulému článku F. J. Kolára, natož k celým strahovským událostem);

— u této souvislosti stojí za to prozkoumat úvahu o praktickém provádění téze o přímém vedení ČSM stranou. Pod oblíbeným slovem linie se chápe stoprocentní a striktní plnění pokynů vedoucích pracovníků a několika oddělení ÚV KSČ. Existence oddělení mládeže ÚV KSČ fakticky vzbuzuje oprávněné pochybnosti o samostatnosti práce Svazu mládeže (tajemníci ÚV ČSM museli prakticky všechna svá rozhodnutí předběžně konzultovat);

— tyto pochybnosti potvrzuje fakt hospodářské nesamostatnosti ÚV ČSM, jeho podřízenosti hospodářskému oddělení ÚV KSČ;

— nedůvěra studentů k ČSM pramenila i z nechtí svazáckých orgánů diskutovat o jakémkoliv změně struktury organizace. Teprve v poslední době, působením obrovského tlaku z řad členstva, se takováto diskuse připouští;

— o nekvalitní práci svazáckých orgánů svědčí i to, že do dnešního dne prakticky nepracovaly na teoreticky podložené výhledové koncepci činnosti organizací mládeže, nemluvě o tom, že by ji vytvořily.

Mezi programem svazácké organizace a jeho realizací je zřetelný rozpor. Cíl — totiž podchytit všechny aspekty života mladého člověka — je, zvláště za současné situace, více než nerealizovatelný; program je příliš obecný, příliš univerzální. V praxi nejsou respektovány ty nejzákladnější věci, mezi jiným — a o to nám teď jde — specifika studentského hnutí.

To ovšem není záležitostí jenom poslední doby a navíc okruh viníků je mnohem širší. Studentské hnutí nerespektovalo nejen Svaz mládeže, ale také mnoho dalších skupin v naší společnosti, které se domnívají, že studenti by měli řešit pouze své, tedy ryze studentské, školní záležitosti.

S programem Svazu a způsoby jeho uplatňování se rozcházejí i ti studenti, kteří jsou v jeho orgánech, ti, kteří jsou řadovými členy Svazu i ti, kteří v ČSM nejsou. Jak se může ČSM vydávat za představitele veškeré mládeže, když stav koncem ledna byl takový, že v této organizaci bylo na některých fakultách pouze 60% a na jiných jen 40% studentů. Přitom mnoho jich je pro samostatnou studentskou organizaci mimo Československý svaz mládeže.

Dalším praktickým nedostatkem je to, že závěry, stanoviska či usnesení svazáckých orgánů jsou předkládané ve formě, která nerespektuje samozřejmou a pro studenty přirozenou a nutnou možnost: nesouhlasit s názory, oponovat jim, napadat je, vyvracet vlastními argumenty atd. Každá společnost by měla stát o každý názor — dobrý nebo špatný — ale otevřený, to znamená upřímný.

Studenti se své názory snaží prosazovat radikálně, nemají chuť čekat. Jsou studenty jen několik let. Tento fakt ČSM a jeho vedení nechce pochopit.

Politika svazáckých orgánů byla často vyloženě negativní, nedemokratická a v některých případech působila značně depresivně. Případ Jiřího Müllera poznamenal pozici ČSM na vysokých školách na velmi dlouhou dobu a následky — politické i morální — trvají dodnes.

Studentské hnutí se jeví pro svazácké orgány jako nejzohavější problém. Problémy jsou ovšem i jinde. Aby se situace mezi studenty normalizovala, je třeba normalizovat stav v celostátním měřítku, v celé naší společnosti. Normalizace — v tomto případě větší míra demokracie a její úzkostlivě dodržování — musí spočívat v tom, že se svými názory a potřebami budou moci vystupovat všechny společenské vrstvy.

Má-li organizace také vnitřní rozpory, jaké má v současné době ČSM, existují tři řešení.

První z nich je rozpad organizace. Druhým řešením byla eliminace skupiny, která nesouhlasí — je-li malá a omezená jen na své nositele. Jde-li o skupinu širší (což je naše situace), je případná eliminace neúčinná, problém se nevyřeší, ale prohlubuje a později vybuchne znovu a jeho zvládnutí bude stále a stále těžší (viz případ Müller). A konečně třetím řešením je

uskutečnit závažné strukturální změny.

Při veškerém jednání a rozhodování o mládeži je třeba přísně dbát na demokratickou formu, dbát na to, aby pohyb informací se pohyboval rovnoměrně, i zdola nahoru, a ne jen obráceně.

Pokud jde o stranické řízení, domníváme se, že působení na mládež by mělo být součástí celkové politiky strany, koncipované neodtažitě od ostatních problémů. Jsme přesvědčeni, že své povinnosti má v tomto směru každé oddělení ÚV KSČ. Vytvoření zvláštního oddělení pro řízení mládeže pokládáme za zjednodušování. Vede to k zcela logické domněnce, že mládež je chápána mimo ekonomické, politické a ideové klima naší země. Z podkladů, které stranický orgán dostává ze všech oddělení ÚV KSČ (stanoviska, informace apod.), by měl praktickou politiku k mládeži stanovit volený orgán, plénům ÚV KSČ, eventuálně sjezd strany a nikoliv početně omezená skupina pracovníků aparátu.

Doporučujeme straně a sjezdu ČSM přistoupit na návrh důsledně, promyšleně a účelné federalizace Svazu mládeže. Domníváme se, že je nezbytné svolat příslušné svazácké a stranické aktivity a konference z oblastí vysokých škol a na nich formulovat na základě diskuse obsahové a organizační otázky, podporovat v tomto smyslu činnost vysokoškolské rady.

Vrcholným funkcionářům ČSM, kteří se nejvíce kompromitovali svou váhavostí, opatrnictvím, nedůsledností, nedostatkem smyslu pro realitu a přivedli tak organizaci, kterou měli řídit, do stavu, v jakém je, by mělo vedení strany a ÚV ČSM doporučit odchod z funkcí ve Svazu mládeže. Myslíme, že k ozdravení situace mezi studenty by prospěl zejména odchod soudruha Miroslava Zavadiila.

Časopis Student, jako angažovaný kulturně politický časopis pro vysokoškoláky, musí tyto problémy — a mnohé jiné — na své stránky předkládat, hovořit o nich, diskutovat, polemizovat. Nelze se k nim stavět zády, nelze dělat, že neexistují a věnovat se pouze komunálními záležitostem (menzy, koleje apod.). Nelze nadále souhlasit s dosud zcela obvyklými s ilami redakce nevládnutelnými direktivními „radami“, o čem lze a o čem nelze pro studenty psát. Časopisu Student jde o pravdivé informování, chce vidět problémy tam, kde skutečně jsou, nechce se tvářit, že panuje idyla tam, kde se schyluje k bouři. Domníváme se, že noviny nemají být vratkým nástrojem politiků v tom smyslu, aby přenášely jen jejich názory širokým vrstvám. Naopak. Mají být pro tyto politiky jedním ze zdrojů informací.

V nynější situaci se redakce Studenta nutně musí zabývat problémem vydavatele. Být nadále orgánem současného ÚV ČSM a být přitom časopisem studentů je absurdní. Uvědomujeme si, že najít vydavatele nového bude nesmírně obtížné. Uvědomujeme si také, že tímto postojem je ohrožena i samotná existence

časopisu. Nemáme však na vybranou. Díky politice ÚV ČSM byl časopis poškozován a jeho pověst tím nesmírně trpěla.

Redaktoři Studenta si uvědomují, že jenom pravda stojí na straně pokroku. Vždy bude spojenkyň tčech, kteří skutečně chtějí vést naši společnost dál, vždy byla zbrani ončech, kteří se chtěli zvat komunisty.

Umožnit studentům, aby mohli říkat úplnou, byť někdy i nepřijemnou pravdu, by nemělo být považováno za benevolenci z kterékoliv strany, ale za naprosto nutnou samozřejmost. Jinak s úkoly, které máme před sebou a ke kterým se s plnou odpovědností hlásíme, nepohneme.

Student, 6. března 1968

Rudolf Olšinský

Kto nám kradne mozgy?

Bol nižšej postavy, ktorú halil mierne ufuľaný biely plášť, oči skrýval za hrubými sklami a hoci bolo skoré popoludnie, už z neho razili dva balíčky cigariet a pár káv; pri rozhovore nervózne pohadzoval rukami a tým pripomínal čarodějníka-iluzionistu, ktorý z vzduchu, z ničoho, chytá, či vyčaráva peniaze, šatky a iné drobnosti, ibaže on takto chytal a spájal útržky myšlienok a názorov. Najskôr bol zvedavý (poznáme sa predsa), či to bude oficiálny rozhovor, lebo v takom prípade môže poslúžiť oficióznymi názormi, tie však, dodal, azda nie sú zaujímavé. Ak to nemá byť oficiálny rozhovor, potom nech si láskavo nechám jeho meno iba pre seba; má väznejšiu prácu ako vysvetlovať, že to, čo povedal, myslel presne tak ako to povedal alebo to myslel celkom naopak. Nie je tiež príjemné stať sa predmetom záujmu mocných jeho malého sveta, to má vždy za následok, že ak s jeho názormi súhlasia, môžu mu pridelit na znak spokojnosti nejakú tú prácu navyše (kto má čas vysedať na schôdzkach), čím mu znemožnia jeho vlastnú prácu, alebo na prejav nesúhlasu začnú mu robiť rozličné prekážky, na čo opäť doplatí predovšetkým práca. Teda nemá záujem ani o súhlas ani nesúhlas, o nijakú pozornosť. „Je to vždy z blata do kaluže“, a po dlhšej odmlke bez jasnej súvislosti s tým, čo predtým vravel, doložil: „Dúfam, že ma nebudete presievdať rečami o občianskej statočnosti a odvahe. Mám na to svoj názor. Ak si spoločnosť vytvorí taký stav, že na vyslovenie pravdy treba mať odvalu, už nezaslúži si pravdu počuť: ešte ju nepotrebuje. A až raz príde na to, že sa bez nej nezaobíde, prijme ju pokorne, za zvukov mea culpa, a pravda vtedy vyslovená nestráti nič na svojej hodnote, ba naopak. Ešte získa. Keď vrátime pravdu vtedy, keď ju ľudia nechcu počuť, označujete ich za hlupákov, hoci to, že sú hlúpi, si ešte neuvedomujú. Takéto situácie sú zvyščajne tragické pre pravdonosiča. Počkajte teda do čias, až sa im zhnusí ich

bohorovnosť, až potom im dajte pocítiť hĺbku ich nevedomosti — neurazia sa. Kdeže. Sú práve v štádiu prázdnoty a sebaobčiovania a prijmu vaše slová ako slová spasiteľa. Do všetkých dôsledkov. Azda vás pre ne aj o nejaký ten čas ukrižujú, ale to už preto, aby na vás mohli v dobrom spomínať, ale (to ale bolo výsledkom našej netrpzivosti, jasne vyznačenej na tvári, hoci tieto svojské názory neboli bez zaujímavosti a nechýbal im postreh a životná pravda), ale odbieham, nuž k veci! (Na tomto mieste prestávame používať úvodzovky, ktoré slúžili a slúžia na označenie priamej reči jednej osoby. Rozhovory s niektorými ľuďmi nemožno vtessať do škatuliek otázka-odpoveď, lebo sú v pravom slova zmysle dialógmi, dialógmi, pri ktorých otázka môže byť odpoveďou a odpoveď otázkou. Tento rozhovor bol viac ako dialóg, bol to dvojpev, pri ktorom sa zo sóla rodí dvojhlas a ten zas ústi do sólového spevu. Ak navonok bude mať formu monológu, to len preto, že na papieri ťažko odlišit hlas od hlasu.)

Tak vy si teda myslíte, že západné štáty nám kradnú veľa mozgov, či kvalifikovaných ľudí, odborníkov, vedcov, čo, aby som použil žargón týchto dní „nepriaznivo ovplyvňuje“ ... no kde čo, a všetkých nás tento fakt natoľko trápi, mrzí a znepokojuje, že sa usilujeme urobiť všetko, aby tieto krádeže prestali!? Krádež mozgov — tento problém skutočne vo svete existuje. Ale je aj našim problémom? Nie je to niečo podobné ako minisukne či big beat, čo sme iba prezvali, aby sme sa zaradili do svetového diania? Nečudujte sa. V našej praxi sa práca začína pochybovaním o samej otázke či probléme. Predovšetkým skúšaním, či problém je skutočne takovým problémom, za aký sa vydáva alebo ako sa javí, či otázka je správne postavená, správne zostavená; aj problém môže byť pseudoprobémom a už samou otázkou možno klamať. Tak Západ nám kradne veľa mozgov ... Všimnime si slovo veľa. Koľko je to veľa: koľko je to percent z celkového počtu mozgov, ktoré vlastnime a koľko mozgov vlastne máme. Takto by sme se však ďaleko nedostali. Nepomohla by nám ani štatistika, ktorá by uvádzala, koľko kvalifikovaných ľudí odchádza či uteká na Západ — rozum, nadanie, talent plus vzdelanie, to je čosi na čo nemôžeme uplatniť naše kvantitatívne teórie. To nie je ako vyvážať konzervy. Taká štatistika by mohla viac klamať, ako žiadať štatistika. Mohla by byť podnetom k plesaniu, keby ukazovala, že z nejakého vedného odboru nám napríklad z vyše dvoch tisíc vedcov odišli len desiat. A čo keď práve tí desiat boli mozgovým trustom, centrom, a tí ostatní, čo zostali, žili iba mozgovým trustom, z ich nápadov a erudícií? Poznám ústav, kde z vari sto vedeckých pracovníkov odišli piati a ústav (hoci to nepriznáva) bez nich iba prištipkári a má iba malú nádej, že na niečo seriózneho príde. Ďalšie slovo v otázke bolo kradnúť — kradnúť je asi slovo, ktoré